

Živko BJELANOVIĆ

Fakultet prirodoslovno matematičkih znanosti
i odgojnih područja, Sveučilište u Splitu
N. Tesle 12, HR-21000 Split

O JEDNOM TIPU SPLITSKIH PREZIMENA

U tipu splitskih prezimena o kojima je riječ u ovom članku samo su primjeri *Družeić, Koceić, Tvrdeić* i *Viceić*. Fonotaktička neobičnost završnog im segmenta nije tek njihova osobina. Nalazimo je ne samo u prezimena izvedenih sufiksom *-ić* (kao u *Belaić, Vitaić*, odnosno u *Ostoić, Radoić* te u *Meić, Pleić, Reić, Skeić*) nego i u tolikih drugih splitskih prezimena drugačije tvorbene strukture. U svih je samoglasnička sekvencija koja se prostire i s ove i s one strane morfemske granice (tj. *-ei-*, *-ai-*, *-oi-*, *-ui-*) rezultat istog procesa. Zato riječ o malom broju prezimena samo jednog tvorbenog tipa zapravo je riječ o velikom broju splitskih prezimena različitih tipova i tvorbe i značenja. Kako se u ovim postavama u obliku u kojem se javljaju u komunikaciji nalaze osobine, jedna u odsječnom i jedna u nadodsječnom dijelu forme, koje se znatno razlikuju od osobina izvedenica istog tipa izvedenosti sa šireg jezičnog prostora, to članak, makar usputno, dotiče i pitanje standardizacije naših prezimena.

1. Pristup temi

1.1. Ovaj je članak okrenut problematici trosložnih prezimena izvedenih sufiksom *-ić* od izvedenih osnova kojima izvorne vrijednosti nisu prezentne u izvedeničkim strukturama kakve se danas javljaju u onomastičkoj komunikaciji. Takvih prezimena ima u nas podosta. Kako je okvir jednog članka preuzak da se opišu sve takve antroponomastičke postave, znatnija će pozornost biti poklonjena samo onima na *-eić*. A takvih prezimena, za razliku od onih na *-aić* ili na *-oić*, nije velik broj.¹ Kad isključimo primjere kao što su *Abeić, Aleić, Jerneić, Mateić* i, možda,

¹ Tvrdnja je osnovana na građi objavljenoj u *Leksiku prezimena SR Hrvatske*, izd. Institut za jezik, Zagreb, 1976. (Ubuduće će ova bibliografska jedinica biti označena siglom LPH.) Iz tog je izvora daleko najveći broj prezimena koja će biti spomenuta u ovom članku. Zato ću primjerima navoditi izvor samo onda kad nisu iz LPH.

Mezeić kojima se u segmentu ispred -ić nalazi neizvedena osnova (npr. *Jernej* i *Matej*) te prezimena kao što su *Čeić*, *Deić*, *Geić*, *Peić*, *Pleić*, *Reić*, *Skeić*, *Veić* itd. koja su dvosložne veličine, onda ostaju samo četiri prezimena ovog tipa, sva četiri iz srednjodalmatinskog areala, dva izrazito splitska: *Družeić*² i *Koceić*,³ jedno izrazito korčulansko: *Tvrdeić*⁴ i jedno hvarsko-splitsko: *Viceić*⁵. Njima bismo mogli pridružiti i formu *Kočeić*,⁶ ako se ne radi o fonološkoj varijaciji izraza *Koceić*.

1.2. Iz činjenice da ni konačan broj trosložnih prezimena na -eić ne čini korpus znatnije vrijednosti za jezično uopćavanje proizlazi prva sumnja u valjanost ovako izabrane teme. Druga je u vezi s istinom da ova prezimena nisu promakla oku naših onomastičara i da je literatura već ponešto kazala o neobičnostima njihove forme.⁷ Sumnjama, međutim, nema mjesta. Dva su značajnija razloga za to. Prvom je uporište u spoznaji da se lingvističkim objašnjenjem forme i značenja osnova kakve su ispred sufiksa -ić u antroponima tipa *Družeić* objašnjavaju osnove i tolikih drugih i splitskih i nesplitskih prezimena s istovrsnim varijacijama izraza, prije svega s labavom artikulacijom sonantnog *j* u intervokalnom položaju⁸

² Split 28/8. (Prva brojka znači broj stanovnika, nositelja prezimena, druga broj obitelji s tim prezimenom. Prema LPH ovog prezimena nema nigdje više u Hrvatskoj. Mogli bismo stoga reći da je ovo samo splitsko prezime. Ali, splitska prezimena nisu samo ona kojih osim u Splitu nema nigdje drugdje. Kako mi je osnova za ovu analizu korpus koji se nalazi u LPH, splitskim ću prezimenom smatrati svako prezime koje prema ovom korpusu postoji u Splitu.)

³ Jelsa (Hvar) 3/1, Makarska 1/1, Opatija 3/1, Split 75/22, Zagreb 10/3.

⁴ Čara (Korčula) 5/1, Gospić 1/1, Korčula 1/1, Pupnat (Korčula) 32/5, Split 7/5, Zadar 1/1, Zagreb 1/1, Žrnovo (Korčula) 56/7.

⁵ Dubrovnik 1/-, Split 4/2, Svirče (Hvar) 6/2.

⁶ U popisu stanovnika grada Splita iz 1750. prezime je zapisano kao *Coceich* (vidi Danica Božić-Bužančić, Prilog poznavanju stanovništva Splita u XVIII stoljeću, u: *Grada i prilozi za povijest Dalmacije*, izd. Historijski arhiv u Splitu, sv. 8, Split 1974, str. 195). Kako je popis ostvaren talijanskom grafijom, a ona je u prezentaciji hrvatskih imena i prezimena vrlo nedosljedna, nije jasno da li se iza tuđe grafije krije naša fonijska vrijednost *Koceić* ili *Kočeić*. Oblik *Koceić* bio bi izvedenica od *Koco/Koce*, a oblik *Kočeić* izvedenica od *Kočo/Koče*. Izvođenje je, dakle, ostvarivo od oblički dva različita hipokoristika imena *Konstantin* (usp. Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. 2, izd. JAZU, Zagreb, 1972, s. v. Konstantin; Mate Šimundić, *Rječnik osobnih imena*, izd. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1988, s. v. Konstantin).

⁷ Vidi: Josip Smodlaka, *Nešto o splitskim prezimenima i još o nekima*, Novo doba, Split, 1945, str. 14 i 22; Bruno i Nepo Kuzmanić, *Splitska prezimena*, Slobodna Dalmacija od 7. kolovoza 1987, str. 12 i od 18. kolovoza 1987, str. 18.

⁸ Rasprostranjena osobina svih govora svih naših triju narječja, vidi: Branko Miletić, *Izgovor srpskohrvatskih glasova*, Beograd, 1933, str. 67.

(tip *Mijić* > *Miić* > *Mić*), a onda i s depalatalizacijom *lj* > *j*⁹ (tip *Školjar* > *Škojar*¹⁰). Budući da ona prva fonološka varijacija može znatnije izmijeniti fonološku postavu stezanjem dvaju samoglasnika u jedan nakon potpune redukcije sonanta,¹¹ teško je letimičnim pregledom predočiti potpuniju klasifikaciju većeg broja prezimena prema vrsti preinake izvorne jezične vrijednosti. Zato za potvrdu stava da riječ o malom broju prezimena jednog tipa može biti korisna za otkrivanje tajni u načinu oblikovanja vrlo velikog broja prezimena različitih tipova evo tek pregleda stanovitog broja prezimena s fonološkim varijacijama kakve su u ova četiri primjera:

a) prezimena koja su im najbližnja i to ona na -aić: *Babaić, Baklaić, Balaić, Bataić, Belaić, Blagaić, Blažaić, Božaić, Bulaić, Držaić, Dužaić, Đulaić, Krnjaić, Lemaić, Ležaić, Livaić, Lužaić, Mataić, Mrkaić, Muljaić, Nanaić, Pelaić, Peraić, Radaić, Runjaić, Salaić, Suknjaić, Šalaić, Talaić, Tomaić, Trlaić, Vedaić, Veljaić, Vidaić, Vitaić*, zatim ona na -oić: *Androić, Bedoić, Dedoić, Đevoić, Gladoić, Grgoić, Kadoić, Lanoić, Matoić, Miroić, Ostoić, Radoić, Uroić, Vukoić*,

b) prezimena s hipokorističnom osnovom i to ona na -aić: *Baić, Blaić, Braić, Čaić, Daić, Džaić, Gaić, Graić, Jaić, Kaić, Klaić*,¹² *Kljaić, Kraić, Laić, Maić, Paić, Raić*,¹³ *Saić, Smaić, Spaić, Straić, Šaić, Taić, Vaić, Vlaić, Zaić, Zjaić, Zlaić, Zmaić*, ona na -eić: *Beić, Čeić, Deić, Geić, Greić, Jeić, Keić, Meić, Neić, Peić, Pleić, Reić, Skeić, Šeić, Špeić, Veić*, ona na -oić: *Boić, Čoić, Džoić, Goić, Gvoić, Hoić, Koić*,¹⁴ *Loić, Moić, Poić, Proić, Roić*,¹⁵ *Smoić, Soić, Stoić, Škoić, Šoić, Toić*,

⁹ Rasprostranjena osobina samo čakavskih govora, vidi: Milan Moguš, *Čakavsko narječje*, izd. Školska knjiga, Zagreb, 1977, str. 90.

¹⁰ Vidi: Božić-Bužančić, o. c., str. 217.

¹¹ Zbog toga nije moguće pouzdano znati da li je prezime Spain (Split 1/-) rezultat procesa *Spahijin* → *Spajijin* → *Spaijin* → *Spaiin* ili procesa *Spahin* → *Spajin*. Odgovor bi trebalo potražiti u prozodemskoj realizaciji prezimena.

¹² Izvješćujući o kugi u Splitu 1763. nepoznati Splićanin spominje da se u predjelu Dobri (Borgo di Pozzobon) zarazila »una sol casa di Vincenzo Claich«, vidi: Kruno Prijatelj, *Ljetopis nepoznatog Splićanina*, Starine, knj. 44, izd. JAZU, Zagreb, 1952, str. 68.

¹³ Split 33/12 (usp. »Pored prodavaonice metalnih proizvoda Zorice i Raića«, tekst ispod slike iz 1926. godine u: Anatolij Kudrjavcev, *Vječni Split*, izd. Logos, Split, 1985, str. 272-273), ali ima i Rajić 1/1.

¹⁴ Od splitskih plemića sjednici (narodne skupštine) 18. lipnja 1797. prisustvuje i Zuanne Coich, vidi: Prijatelj, o. c., 83.

¹⁵ Split 18/5 (usp. Bruno Roić, jedan od inicijatora za osnivanje Glazbenog društva u Splitu 1918. godine, u: Branko Radica, *Josip Hatze*, izd. Logos, Split, 1989, str. 87).

Voić, Zloić, ona na -uić: *Bruić, Buić*,¹⁶ *Čuić, Ćuić, Duić, Gluić, Gruić, Guić, Huić, Juić, Kluić, Luić, Muić, Nuić, Pruić, Puić, Ruić, Struić, Stuić, Suić, Šuić, Uić, Vuić, Zuić, Žuić* te ona na -iić: samo *Cviić*, ali sudeći prema oblicima *Hijić, Kijić, Lijić, Mijić, Sijić, Šijić* i vrlo neobičnima *Čić, Ćić, Dić, Kić, Mić, Pić, Rić, Sić, Strić, Šić, Tić, Vić, Zić i Žić*, koji su zasigurno nastali stezanjem sekvencije -iji- u -i-, možda da bi se našao još pokoji primjer,

c) prezimena drugih vrsta tvorbe, npr. sufiksom -ica (*Peraica*), sufiksom -ović (*Peović*), sufiksom -ević (*Maroević*), sufiksom -ina (*Matoina*), sufiksom -ilo (*Duilo*), sufiksom -in (*Vein*),

d) prezimena s erodiranom osnovom dalje od posljednje morfemske granice: *Luetić, Mialjević, Miatović, Peaković, Peinović, Vlainić, Voinović* i tolika još.¹⁷

Smisao drugog razloga zbog kojeg riječ o splitskim prezimenima tipa *Družeić* ne može biti suvišna jest u tome što su dosadašnji osvrti na ta prezimena bili samo u znaku amaterskog domišljanja izvorne vrijednosti sekvencije -eić i što su o tvorbenoj strukturi osnove, a u toj se strukturi kriju tajne tvorbenne strukture izvedenice u cjelini, malo što izrekli.

2. Tvorbene odlike prezimena i njihovih osnova

2.1. Zahvaljujući obličnoj jasnoći sufiksa -ić lako je u prezimena tipa *Družeić* povući granicu među tvorbenim morfemima, za razliku od prezimena npr. tipa *Ivančić* ili tipa *Serdarević/Serdarović* u kojih nije jasno da li im je izvođenje ostvareno nesloženim ili složenim sufiksom, dakle sufiksom -ić ili sufiksom -čić, odnosno -ević/-ović.¹⁸ Stoga opis splitskih prezimena na -eić nije u znaku otkrivanja morfemske granice nego u znaku potrage za izvornom vrijednošću sekvencije koja se nalazi i s ove i s one njezine strane, a to znači u znaku potrage za izvornom vrijednošću osnove od kojih su prezimenske postave izvedene.

2.2. Značajniji broj primjera na osnovi kojih je moguće naći odgovor na pitanje što se u njoj krije ima samo za *Družeić* i *Koceić*, tj. za ona prezimena Velog

¹⁶ Split 9/4 (usp.: dr. Mirko Buić, jedan od istaknutijih narodnjaka u Splitu, u: Frano Ivanišević, *Narodni preporod u Dalmaciji*, Split, 1932, str. 100).

¹⁷ Da bi opis bio što iscrpniji, a to znači i što valjaniji, u pregledu od a) do d) naveo sam probirom podosta prezimena s reduciranim *j* u intervokalnom položaju do kojih je doprlo oko listanjem LPH. Svjestan sam da bi pažljivijom analizom neka od njih mogla tvorbeno biti (i) drugačije objašnjena. Uz fonološke osobine tvorbenne su im naznačene tek kao vrijednost najvećeg broja primjera.

¹⁸ Vidi: Živko Bjelanović, O modelima opisa prezimena i obiteljskih nadimaka na -ić i -ović/-ević, izd. *Međunarodni slavistički centar*, knj. 20/2, Beograd, 1991, str. 384 i dalje.

Varoša koja se ponajprije i ponajčešće spominju u različitim pisanim dokumentima.¹⁹ Zanimljivo je da oblike izvedene sufiksom -ević te one u kojima je fonemska vrijednost ž različito označena, onda u dokumentima pisanim talijanskom grafijom prezime *Družević* nalazimo zapisano kao *Druželjić*,²⁰ kao *Druželić*²¹ i kao *Družeić*.²² A kako se i u prezimena *Koceić* odgovarajuća sekvencija grafijski ostvarivala na jednak način, tj. kao -eljić,²³ kao -eić,²⁴ kao -elić,²⁵ pa možda i kao -ejjić,²⁶ mogli bismo u ovom kaotičnom načinu bilježenja splitskih prezimena vidjeti i jednu pravilnost, tj. da se grafijske realizacije *Druželjić* i *Koceljić* nalaze u ispravama starijih vremena najčešće kao jedine te da se ostale realizacije javljaju ispočetka naporedo s njima, a onda i bez njih i to sve češće što su pomaci bliži našem vremenu.²⁷

Ovu pojedinost ističem utoliko što je ovakav slijed promjena u vremenu podudarano sa slijedom promjena u jeziku, što sekvencija -eljić na čakavskom području postaje -ejjić, a ova opet -eić, posebno u pismu i posebno onom koje, kao talijansko, nema grafema *j*. Dvije fonološke promjene ostvaruju se u ova dva antroponomastika onako kako se ostvaruju u tolikih drugih antroponomastika,²⁸ pa

¹⁹ Kuzmanići (o. c.) navode da se *Družević* (u obliku *Druželević*) prvi put susreće 1588. a *Koceić* (zapisano bosančicom u obliku *Koceljić*) 1622. godine.

²⁰ Rajnerio Druseglic (Božić-Bužančić, o. c., str. 165), Vincenzo Druzeglich (ibid., str. 173), Paolo Druxeglich (ibid., str. 178).

²¹ Paolo Druselich (Božić-Bužančić, o. c., str. 195).

²² Gregorio Druseich (Božić-Bužančić, o. c., str. 190), Francesco Druseich (ibid., str. 191).

²³ Npr. Ivan Koceglich, jedan od župana Velog Varoša »pod kojim biasce zavarscena Criqua i nacignen zvonik«, vidi: Nevenka Bezić-Božanić, Četiri pravilnika bratovština iz splitskog Velog Varoša, *Čakavska rič*, broj 1-2, Split, 1984, str. 106.

²⁴ Pietro Coceich (Božić-Bužančić, o. c., str. 195).

²⁵ Kuzmanići, o. c.

²⁶ *Kocejić* (Split 12/4) pored *Koceić* (Split 75/22), usp. *Tvrdelić*, Trpanj (Korčula) 5/1, *Tvrdeljić*, Vručica Donja (Korčula) 2/1 pored *Tvrdeić* (vidi bilj. 4), *Viceić*, Dubrovnik 1/-, *Vicelić*, Dubrovnik 1/1, Imotica (Dubrovnik) 14/2.

²⁷ Prema podacima matičnih knjiga Kuzmanići (o. c.) tvrde da se oblici *Družević* i *Koceić* javljaju učestalije od početka XVIII. stoljeća.

²⁸ Evo tek izbora primjera za: *Ajnović* < *Aljinović* (»Ovakvo je jedan put šjor Toni Ajnović bi' s prijate'jiman na jednu večeru kod Stude«, Marko Uvodić, *Drugi libar*, Split, 1952, str. 161); *Kujiš* < *Kuljiš* (... »a onda je šjor Vice kaživa' o don Antoniju Ku'jišu, kako je prediku tišća«, Marko Uvodić, *Drugi libar*, o. c., str. 191); *Ševejević* < *Ševeljević* (»Tot di je Ševejević, bi je prin Viterbi«, Marko Uvodić, *Libar odabranih proza*, izd. "Štampa", Šibenik, 1973, str. 112); *Vrdojak* < *Vrdoljak* (... »zajubjenici pasavajuć mimo vinograde Koceića, Dimića, Vrdojaka i drugi težakov nisu išli za tin da su se sad prvi pu' u životu deboto pojubili«, Ljubo Plenković, *Da se ne zaudobi*, izd. Logos, Split, 1990, str. 129), a sličnih bi se primjera dalo naći i za *Puizina* < *Puljiz* (ina), *Reić* < *Reljić*, *Vitaić* < *Vitaljić* itd.

prema tome i u ostala dva prezimena na -eić iz splitskog antroponimikona. Ove podudarnosti kažu da se u recentnijim oblicima splitskih prezimena *Družeić*, *Koceić*, *Tvrdeić* i *Viceić* kriju izvorni oblici *Druželjić*, *Kocelj*, *Tvrdeljić* i *Vicelj* i da su po načinu tvorbe ona u potpunosti jednaka trosložnim prezimenima izvedenim sufiksom -ić od osnove već izvedene sufiksom -elj/a sa šireg hrvatskog jezičnog prostora.

2.3. Ostaje još samo da objasnimo osnove *Druželj/a*, *Kocelj/a*, *Tvrdelj/a* i *Vicelj/a* od kojih su sufiksom -ić izvedene ove četiri prezimenske postave. A te osnove kriju dvije tajne koje je gotovo nemoguće otkriti u jezičnom tkivu prezimena nakon višestoljetne njihove onomastičke uporabe i istrošenosti signala njihove forme. Prva je tajna u vezi s njihovim izrazom. Kako su te osnove i same izvedene od *Drugo/Druže*, *Koco/Koce*, *Tvrdo/Tvrde* i *Vico/Vice*, neizvjesno je da li je izvođenje ostvareno sufiksom -elja (usp. forme *Ivelja*, *Jakelja*, *Marčelja*, *Marelja*, *Matelja*, *Radelja*, *Špirelja*, *Vicelja*, *Vukelja* u službi prezimena), ili sufiksom -elj²⁹ (usp. dubrovačko prezime *Kocelj* te splitska prezimena *Bobelj*, *Kaselj*, *Kavelj*, *Kožmelj*, *Radelj*, *Rubelj*, *Savelj*, *Šepelj*, *Treselj*, *Trošelj*, *Vrcelj* itd.). Druga se tiče njihova značenja. Bez ikakvih nedoumica možemo reći da osnova *Vicelj/a* ima značenje 'osobno ime s konotativnim značenjskim sadržajem', da je takvog značenja i osnova *Kocelj/a*,³⁰ a tek s nešto rezerve možemo reći da je takvog značenja i osnova *Druželj/a*.³¹ Ostaje još samo osnova *Tvrdelj/a*. Prema sustavu kojem pripada i kao izvedenica sufiksom -elj/a i kao osnova izvedenici *Tvrdeljić* rekao bih da je i ovdje riječ o osobnom imenu izvedenom od *Tvrdo/Tvrde*, tj. od hipokori-

²⁹ Jezikoslovci spominju oba ova sufiksa, ali prema primjerima koje navode, a navode gotovo isključivo apelative tipa *gredelj*, *kupelj*, *pogibelj*, *švelja* itd., dade se zaključiti da se radi o neplodnoj tvorbi, vidi: Tomislav Maretić, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, izd. Matica hrvatska, Zagreb, 1963, str. 320; Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, izd. JAZU, Zagreb, 1986, str. 314; Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, izd. JAZU, knj. I, Zagreb, 1971, s. v. -el. Primjeri iz onomastičkog leksika kazuju nešto drugo: tvorbe i sufiksom -elja i sufiksom -elj vrlo su plodne.

³⁰ Ne treba isključiti mogućnost da je osnova *Kocelj/a* u vezi s imenom slavenskog kneza iz dalekog IX. stoljeća (kako tvrde Kuzmanići), ali ako jest, onda se u osnovi prezimena *Koceić* nalazi nadimak *Kocelj*, a ne ime *Kocelj*. Kad bismo analogno ovakvom tumačenju tumačili imena *Tomislav* i *Zvonimir* (i derivate *Tomo*, *Zvone* itd.), onda im smisao i postanak ne bismo mogli objasniti bez hrvatskih vladara, nositelja ovih imena.

³¹ U antroponimikonima se može naći *Drug* (*Drugo*, *Druže*, *Drugoje*, *Drugan*, *Druško* itd.) kao muško osobno ime, ali kao ime nekadašnjih vremena, usp. *Drusco*, *Druscho*, kotorska vlastela iz XV. stoljeća i tumačenje »Druško od Drug« u: Konstantin Jireček, *Romani u gradovima Dalmacije*, Zbornik Konstantina Jirečeka, knj. II, Beograd, 1962, str. 279.

stika imena *Tvrdislav*,³² ali ne smijemo zanijekati ni pretpostavku da je *Tvrdeļ/a* mogao imati i značenje 'nadimak', dakle značenje iz značenjskog polja pridjeva *tvrd*.

Čak i kad ne zanemarimo mogućnost da bi osnove ovih prezimena mogle biti i ovakve i onakve tvorbene strukture te da su barem neke od njih mogle imati ili značenje 'osobno ime' ili značenje 'nadimak', splitskim prezimenima *Družeić*, *Koceić*, *Tvrdeić* i *Viceić* možemo s ovakvom interpretacijom nazreti nekadašnju i formalnu i značenjsku vrijednost te pronaći razloge zbog kojih im je aktualna forma u odnosu na tu vrijednost podosta izmijenjena.

3. Splitska prezimena ovog tipa u usporedbi s prezimenima tipa *Āveljić*

3.1. Kako su splitska prezimena tipa *Družeić* tvorbena istovrsna s prezimenima tipa *Iveljić* (*Debeljić*, *Gubeljić*, *Mareljić*, *Mišeljić*, *Noveljić*, *Paveljić*, *Radeljić*, *Saveljić*, *Tomeljić*, *Tvrdeļjić*, *Viceljić*, *Vrdeljić*, *Vukeljić* itd.³³) jer su kao i ova trosložnē postavē, izvedena sufiksom -ić od osnove tipa *dvosložni hipokoristik + elj/a*, moguće je usporedbom njihovih oblika odrediti vrijednost značajnijih jezičnih signala i jednih i drugih. Među njima je razlika u dva detalja. Prva, u odsječnom dijelu izraza, već je objašnjena. Druga je prozodemske prirode. Sva četiri splitska prezimena imaju naglasak na drugom slogu. Osim dugouzlaznog (dakle *Družeić*, *Koceić*, *Tvrdeić* i *Viceić*) nisam čuo ni jednu drugu prozodemsku realizaciju mada bi se oslušivanjem izgovora ovih prezimena osoba različitih po starosti, po stupnju obrazovanja i po jezičnom idiomu mogle, možda, čuti i forme s pokraćenim akcentom, i uzlazne i silazne intonacije, dakle: *Družēić* i *Družēić*, *Kocēić* i *Kocēić*, *Tvrdeīć* i *Tvrdeīć*, *Vicēić* i *Vicēić*. Za razliku od njih naglasak je u prezimena koja nam ovdje služe kao etalon uvijek na prvom slogu i trebao bi biti onakav kakav je u osnova od kojih su izvedena, dakle kratkosilazni (*Āveljić* kao u izvedenice *Āvelja*). Leksikografi, doduše, oblikuju forme ovih prezimena i s kratkouzlaznim na istom slogu (kao u primjera *Nōveljić*³⁴) zamjenom prozodema iz srodnog tipa tvorbe (*Āveljić/Āvelić*), ali to je posebno pitanje.³⁵ Za temu o kojoj je ovdje riječ najvažnije je da je naglasak splitskih prezimena tipa *Družeić* različit od akcenta prezimena tipa *Āveljić* i mjestom i vrstom.

³² Vidi: Šimundić, o. c., s. v. *Tvrdislav*.

³³ Svi su primjeri iz LPH i iz *Rječnika hrvatskog ili srpskog jezika*, izd. JAZU, Zagreb, 1882-1976.

³⁴ U *Rječniku hrvatskog ili srpskog jezika*, o. c.

³⁵ Pokušao sam to dokazati u članku »Dva srodna tipa tvorbe u antroponomastici«, *Folia onomastica Croatica*, br. 2, Zagreb, 1993, str. 25-46.

3.2. Da su u prezimenima jezični signali prisutni onako kako su prisutni u jedinicama općeg leksika, onda ne bi bilo nikakvih poteškoća u vrednovanju odnosa između ishodišnih prezimskih formi i njihovih varijacija u kakvom tvorbenom, fonomorfološkom ili grafijskom detalju. Hoću kazati da odnos standardnog i ne-standardnog nije u postava *Druželjić – Družejić – Družeić* jednak odnosu u postava *prijateljica – prijatejica*³⁶ – *prijateica*³⁷ mada i u jednom i u drugom nizu imamo jednak poredak jezičnih vrijednosti: alternaciju *lj > j* na morfemskom šavu i neostvaren grafem na mjestu na kojem bi se po etimologiji morao naći. Na jednak bismo način mogli suditi o razlikama u nadodsječnom dijelu izraza između jedinica općeg i jedinica antroponomastičkog leksika.

Nije prava prilika da se potpunije progovori o razlozima zašto je to tako. Ali, da bih objasnio i prezimena tipa *Družeić* i odnos jezične norme prema postavama u kojima se ona danas javljaju u identifikaciji stanovitog broja žitelja i Splita i sred-njodalmatinskog prostora, reći ću samo da razloge treba potražiti u izgubljenom značenju i dijelova njihove forme (osnove i sufiksa) i prezimena u cjelini. Zbog toga veza između izraza i značenja sve više postaje veza između izraza i onoga što je njime označeno. Ako se u znakova općeg leksika u ulozi čuvara izraza od kvarenja javlja značenje, onda se u ulozi čuvara znakova antroponomastičkog leksika javljaju denotati.

U ovako pomaknutoj vezi elemenata značenjskog trokuta uporište je stavova onih koji tvrde da su antroponomastički oblici kojima se služe njihovi nositelji normi norma. Budući da u nas još nema jasnijeg općelingvističkog suda o standardizaciji prezimena (i onomastika uopće), moramo se miriti s njihovim uvjerenjem da jezična norma ne smije nametati rješenja. To, dakako, ne znači da se moramo miriti s upravo kaotičnim poretkom jezičnih elemenata u povelikog broja naših prezimena.³⁸ Sud o načinu njihova oblikovanja, o razlozima zbog kojih su se prezimenske postave mijenjale u vremenskoj okomici, o prednostima ovog ili onog

³⁶ Vidi u: M. Hraste - P. Šimunović - R. Olesch, ČAKAVISCH-DEUTSCHES LEXIKON, knj. I, Böhlau Verlag, Köln - Wien, 1979. i u: Blaž Jurišić, *Rječnik otoka Vrgade*, Zagreb, 1973.

³⁷ Trosložnih izvedenica ovog tipa nema u općem leksiku (vidi bilj. 29). Zato za ovu usporedbu nisam mogao naći bolji primjer.

³⁸ Možda je najbolji primjer prezime *Kujundžić*. Osim početnog fonema ni jedan drugi segment postave nije postojan. Alternacijama tipa *u > o* (*Kujundžić*, *Kolondžić*), *j > l* (*Kolundžić*), *n > m* (*Kolumdžija*), *dž > d, đ, č, ž* (*Kolundić*, *Kujundić*, *Kolunčić*, *Kujunžić*) te kontrakcijom (*iji > i*), redukcijom pojedinih fonema, desufiksacijom, različitim grafijskim rješenjima itd. dobija se upravo nepregledan broj oblika za antroponomastičku identifikaciju, kako to pokazuju još samo ovi primjeri samo iz LPH: *Kolundžić-Kolundžijić*, *Kolundija-Koludžija*, *Kolundžijić-Kolundžija*, *Kolundjić*, *Kojundžić* itd.

antroponomastičkog lika mogao bi biti koristan u svim onim slučajevima u kojima se nositelji znakova za prezimensku identifikaciju još uvijek kolebaju u izboru ovog ili onog oblika i u izgovoru i u pismu. Od ova četiri splitska prezimena to ponajviše vrijedi za prezime *Koceić/Kocejić*.³⁹

4. Zaključak

4.1. Trosložna prezimena izvedena sufiksom *-ić* od osnove koja je u odnosu na izvornu vrijednost deformirana onako kako je deformirana u izvedenice *Družeić* toliko su rijetka da njihova pojava u antroponomastičkoj komunikaciji, posebno onoj pisanoj, neodoljivo izaziva pitanja gdje je granica među dijelovima njihovih izvedeničkih struktura, kakvih je fonomorfoloških vrijednosti segment ispred sufiksa *-ić*, u kakvom su odnosu signali njihova odsječnog i signali njihova nadodsječnog dijela forme itd.

Interesantan je već njihov teritorijalni raspored. Svi se primjeri nalaze u srednjodalmatinskom prostoru. Takav razmještaj i fonotaktička neobičnost sekvencije na granici morfema nisu slučajni. Na osnovi primjera dvaju od četiri prezimena nađenim u pisanim dokumentima XVII. i XVIII. stoljeća možemo posigurno pretpostaviti da su prvotno glasila *Druželjić* i *Koceljić* te da im je oblik u kakvom se danas najčešće nalaze zapisana rezultat najprije značajne čakavske odlike, tj. depalatalizacije $lj > j$, a onda i redukcije sonantnog j u intervokalnom položaju. Zato u osnovi ovih prezimena, a to znači u segmentu ispred sufiksa *-ić*, treba vidjeti antroponomastičku izvedenicu sufiksom *-elja* ili sufiksom *-elj* od dvosložnog hipokoristika *Družē, Koce, Tvrde* i *Vice*.

4.2. Oblici ovih prezimena kako se danas upotrebljavaju u onomastičkoj komunikaciji u usporedbi ne samo s oblicima tih prezimena zapisanim u dokumentima ne tako dalekih stoljeća nego i u usporedbi s današnjim prezimenima tipa *Īveljić* potiču neka pitanja primjene jezične norme u oblikovanju onomastičkih leksema. Pitanja su i teorijske i praktične prirode. Da ona nisu razjašnjena ni izdaleka onako kako su razjašnjena kad je po srijedi standardizacija općeg leksika, dokaz su i splitska prezimena tipa *Družeić*.

³⁹ Prema LPH (vidi bilj. 26 ovog članka) u Splitu postoji i prezime *Koceić* i prezime *Kocejić*, dakle dva prezimena samo zbog različitih grafijskih rješenja istog antroponomastičkog znaka.

ON ONE TYPE OF THE SPLIT FAMILY NAMES

Summary

The paper deals with the family names of *Družeić*, *Koceić*, *Tvrdeić* and *Viceić* type. Besides in Split these family names appear also on central Dalmatian islands. The concordance of regional distribution and linguistic features is not accidental.

In order to explain the phonotactic peculiarity of -ei- element which appears on both sides of the morpheme limit, the author presents the formative structure of these family names and the original value of the segment preceding the suffix -ić. From his study of the 17th and 18th century documents the author concludes that the original version of these names was *Druželjić*, *Koceljić*, *Tvrdeljić* and *Viceljić*. In central Dalmatia *lj* became *j* in čakavian dialect, and sonant *j* disappeared from the morpheme limit because of its reduced pronunciation between two vowels.